

RAAP-NOTITIE 4495

Plangebied Wilhelminastraat

Gemeente Peel en Maas

**Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek
en verkennend veldonderzoek**

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Peel en Maas

Titel: Plangebied Wilhelminastraat, gemeente Peel en Maas; archeologisch voor-
onderzoek: een bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek

Status: eindversie

Datum: 17 mei 2013

Auteur: *M.H.P.M. Ruijters MA*

Projectcode: PANWI

Bestandsnaam: NO4495_PANWI.doc

Projectleider: M.H.P.M. Ruijters MA

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 52697

Bewaarplaats documentatie: RAAP Zuid-Nederland

Autorisatie: dr. M.P.F. Verhoeven

Bevoegd gezag: gemeente Peel en Maas

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2013

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In plangebied Wilhelminastraat te Panningen zijn bodemingrepen gepland die mogelijk bedreigend zijn voor eventuele archeologische resten. In het kader van de Archeologische Monumentenzorg is conform de richtlijnen van de bevoegde overheid een bureauonderzoek en verkennend booronderzoek uitgevoerd. Het doel van dit onderzoek was het verkrijgen van inzicht in de archeologische resten die in het plangebied verwacht worden (verkennend), en de (eventuele) mate van gaafheid daarvan.

In het plangebied ligt dekzand aan het oppervlak. In de loop van de Middeleeuwen en Nieuwe tijd is hierin als gevolg van langdurige plaggenbemesting een dik akkerdek ontstaan. Binnen het plangebied staat op het minuutplan uit de periode 1811-1832 een jeneverstokerij afgebeeld. Verder zijn er geen archeologische gegevens over het plangebied bekend. In de omgeving liggen vindplaatsen uit de IJzertijd, Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd. Momenteel staat het gemeentehuis van de gemeente Peel en Maas in het plangebied.

Er zijn zes boringen gezet. Zowel ten westen als ten oosten van het gemeentehuis worden vanwege het verstoorde bodemprofiel geen archeologische resten meer verwacht. Ten zuiden van het gemeentehuis is in één boring wel een intact bodemprofiel aangetroffen. Toch zal ook ten zuiden van het gemeentehuis de bodem deels verstoord zijn als gevolg van bouw- en sloopwerkzaamheden, kabels en leidingen. Onder de parkeerplaats in het noorden van het plangebied is eveneens een intact bodemprofiel aangetroffen.

Geadviseerd wordt het hele gebied ten zuiden van het parkeerterrein vrij te geven voor verdere ontwikkelingen. In dit deel is immers slechts in één boring een intact bodemprofiel aangetroffen. Bij nader archeologisch onderzoek zouden hooguit flarden van bewoningssporen aangetroffen worden, hetgeen weinig nieuwe archeologische informatie oplevert.

Het parkeerterrein sluit aan bij het noordelijk gelegen plangebied Parklaan met een intact bodemprofiel (Ruijters, 2012). Geadviseerd wordt op het parkeerterrein ten noorden van het gemeentehuis geen bodemingrepen te plannen die dieper dan 70 cm onder huidig maaiveld reiken. Zo wordt het archeologisch interessante niveau (onderkant ophoging/akkerdek) niet geraakt. Voorts dient in het bestemmingsplan een dubbelbestemming 'waarde-archeologie' te worden opgenomen teneinde de eventuele aanwezige archeologische resten ook planologisch duurzaam te beschermen.

Indien op het parkeerterrein bodemingrepen plaatsvinden die dieper dan 70 cm onder huidig maaiveld reiken, wordt aanbevolen zo vroeg mogelijk in de planvorming een nader archeologisch onderzoek uit te laten voeren (bijv. reeds bij wijziging bestemming gronden). Dit onderzoek dient meer inzicht te geven in de aanwezigheid, aard, omvang, datering, diepteligging, gaafheid, conservering en waarde van eventuele archeologische resten. Dit onderzoek kan bestaan uit een proefsleuvenonderzoek. Een proefsleuvenonderzoek dient uitgevoerd te worden conform een vooraf opgesteld Programma van Eisen (PvE). Het PvE dient te zijn goedgekeurd door de bevoegde overheid.

1 Inleiding

1.1 Administratieve gegevens

- *type onderzoek*: een bureauonderzoek en verkennend booronderzoek
- *bevoegde overheid*: gemeente Peel en Maas
- *onderzoekskader*: AMZ-cyclus
- *datum veldonderzoek*: 10 juli 2012
- *locatie*:
 - *naam plangebied*: Wilhelminastraat
 - *provincie*: Limburg
 - *gemeente*: Peel en Maas
 - *plaats*: Panningen
 - *toponiem*: Wilhelminastraat
 - *oppervlakte plangebied*: 0,84 hectare
 - *kaartblad topografische kaart Nederland 1:25.000*: 58B
 - *centrumcoördinaten (X/Y)*: 196231 / 371344
 - *hoekpunten plangebied (X/Y)*:
 - zuidwest*: 196161 / 371319
 - zuidoost*: 196231 / 371375
 - noordwest*: 191224 / 371413
 - noordoost*: 196278 / 371380
- *afbakening onderzoekszone*: straal van 500 m rondom het plangebied
- *ARCHIS-vondstmeldingsnummers*: niet van toepassing
- *ARCHIS-waarnemingsnummers*: niet van toepassing
- *ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer*: 52697

1.2 Aanleiding en doelstelling

In het plangebied zijn bodemingrepen gepland die mogelijk bedreigend zijn voor eventuele archeologische resten. In het kader van de Archeologische Monumentenzorg is conform de richtlijnen van de bevoegde overheid een bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek uitgevoerd. Het doel van dit onderzoek was het verkrijgen van inzicht in de archeologische resten die in het plangebied verwacht worden (verkennend), en de (eventuele) mate van gaafheid daarvan.

1.3 Onderzoeksvragen

1. Hoe ziet de geo(morfo)logische en/of bodemkundige opbouw van het plangebied eruit?
2. Welke gegevens met betrekking tot archeologische waarden in het plangebied zijn reeds bekend?
3. Wat was het historisch landgebruik van het plangebied en wat is het landgebruik nu en wat is de invloed daarvan op de (verwachte) archeologie en (bodem)gaafheid?

4. Wat is de gespecificeerde verwachting (alsmede de verwachte conservering en gaafheid) ten aanzien van nog onbekende archeologische waarden in het gebied?
5. Is de bodemopbouw in (delen van) het plangebied zodanig intact dat eventueel archeologisch vervolgonderzoek zinvol is?
6. Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventuele archeologische resten?
7. Op welke wijze(n) kan bij de planvorming met archeologische resten worden omgegaan?

Archeologische perioden			
Tijdperk			Datering
Nieuwste tijd (=Nieuwe tijd C)			
Nieuwe tijd	B		1795
	A		1650
Middeleeuwen	Laat		1500
	Vol		1250
	Vroeg	Ottoons	1050
		Karolingisch	900
		Merovingisch laat	725
		Merovingisch vroeg	525
			450
Romeinse tijd	Laat		270
	Midden		70 na Chr.
	Vroeg		15 voor Chr.
Prehistorie	IJzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	12.500
		Jong B	16.000
		Jong A	35.000
		Midden	250.000
		Oud	

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

1.4 Randvoorwaarden

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.2), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtlijn. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Het bureauonderzoek dient om op basis van verschillende bronnen inzicht te krijgen in de genese van het landschap, de bodemopbouw en de sporen die het menselijk gebruik in de loop der tijd heeft achter gelaten. Met behulp van deze gegevens wordt een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld. Voor de geraadpleegde bronnen wordt verwezen naar de literatuurlijst.

2.2 Geo(morfo)logie en bodem

De geomorfologie is niet gekarteerd omdat het plangebied in de bebouwde kom ligt (Staring Centrum/RGD, 1992). Op basis van extrapolatie van de geomorfologische eenheden rondom Panningen kan echter geconcludeerd worden dat het plangebied op een dekzandrug ligt. De ondergrond bestaat uit zand dat aan het eind van Pleistoceen is afgezet door de wind. Deze afzettingen worden gerekend tot de Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden. Het dekzand dekt op zijn beurt fluvioperiglaciale afzettingen af (Weerts e.a., 2006).

Ook de bodem is vanwege de ligging in de bebouwde kom niet gekarteerd (Stiboka, 1972).

Rondom de bebouwde kom van Panningen liggen uitsluitend hoge zwarte enkeerdgronden met grondwatertrap VI of VII. Het is aannemelijk dat de bodem in het plangebied eveneens uit goed ontwaterde hoge zwarte enkeerdgronden bestaat. De hoge zwarte enkeerdgronden liggen op de relatief hooggelegen plekken binnen het dekzandgebied, vooral in de nabijheid van de oude bewoningskernen zoals Panningen. Enkeerdgronden zijn oude akkerlanden die vanaf de Late Middeleeuwen op de pleistocene zandgronden zijn ontstaan door het opbrengen van mest vanuit potstallen vermengd met plaggen, die gestoken werden op de woeste gronden, zoals heide, bossen en beekdalen. De relatief vruchtbare en goed ontwaterde bodem maakt het plangebied erg geschikt voor landbouwkundig gebruik, waardoor het gebied mogelijk een aantrekkelijke vestigingslocatie heeft gevormd.

2.3 Archeologische gegevens

- *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)*: voor (de omgeving van) het plangebied geldt een hoge kans op het aantreffen van archeologische waarden (Deeben, 2008).
- *Gemeentelijke archeologische beleidskaart The Missing Link, 2011*: het plangebied ligt in een zone van categorie 2, deels categorie 3 en deels categorie 4. Bij categorie 2 dient archeologisch onderzoek plaats te vinden bij een bodemingreep groter dan 100 m² én dieper dan 40 cm, bij categorie 3 en 4 is dit 250 m² én dieper dan 40 cm (Van Roode & Van de Laar, 2011).
- *Bekende archeologische vindplaatsen volgens het ARCHEologisch Informatie Systeem (ARCHIS2) in een straal van 500 m rond het plangebied*: zie tabel 2.

AMK-nr.	complextype	datering	waarde
16708	nederzetting	Late Middeleeuwen-Nieuwe tijd	hoge archeologische waarde; deels binnen plangebied
16713	nederzetting	Late Middeleeuwen-Nieuwe tijd	hoge archeologische waarde; 300 m westelijk plangebied
16766	nederzetting	Late Middeleeuwen-Nieuwe tijd	hoge archeologische waarde; 300 m zuidelijk plangebied
ARCHIS-waarnemingnrsnr.	complextype	datering	opmerking
52798	nederzetting	Nieuwe tijd A-Nieuwe tijd C	150 m zuidoostelijk van het plangebied
54779	grafveld	Late IJzertijd	450 m oostelijk van het plangebied
	nederzetting	Late Middeleeuwen	450 m oostelijk van het plangebied
	losse vondst	Mesolithicum-Neolithicum	450 m oostelijk van het plangebied
423116	grafveld	Late IJzertijd	450 m oostelijk van het plangebied
	nederzetting	Vroege IJzertijd	450 m oostelijk van het plangebied

Tabel 2. Overzicht van de bekende archeologische vindplaatsen in en rond het plangebied.

Binnen een straal van 500 m rondom het plangebied staan drie waarnemingen in ARCHIS geregistreerd. Het betreft funderingsresten uit de Nieuwe tijd (ARCHIS-waarneming 54798), een grafveld uit de Late IJzertijd (ARCHIS-waarnemingen 54779 en 423116) en nederzettingssporen uit de Late Middeleeuwen (ARCHIS-waarneming 54779). Hier zijn ook nog een afslag uit het Mesolithicum of Neolithicum gevonden en enkele kuilen die tot een nederzettingsterrein uit de Vroege IJzertijd worden gerekend (Hiddink, 2008). Het zuidelijke deel van het plangebied ligt binnen een AMK-terrein met een hoge archeologische waarde (bijlage 2). Het betreft de historische kern van Panningen (AMK-code 16708). Binnen een straal van 500 m liggen ook nog de historische kernen van Everlo (AMK-code 16713) en Heuvelhoek (AMK-code 16766). Volgens de gegevens in ARCHIS2 kunnen binnen de historische kernen resten aanwezig zijn vanaf de Late Middeleeuwen (<http://archis2.archis.nl>).

Er is tevens per email contact opgenomen met heemkundevereniging Helden. Er werd beloofd binnen één week te antwoorden, maar er is uiteindelijk geen reactie ontvangen.

- Eerder uitgevoerd onderzoek in de omgeving volgens ARCHIS2: zie tabel 3

ARCHIS-meldingsnr.	advies	opmerking
3446	vervolgonderzoek: karterend booronderzoek	150 m zuidwestelijk van het plangebied
3447	vervolgonderzoek: archeologische begeleiding	120 m zuidoostelijk van het plangebied
7500	vervolgonderzoek: opgraving	350 m oostelijk van het plangebied
12335	opgraving die op onderzoek 7500 volgde	350 m oostelijk van het plangebied
21745	vrijgeven	250 m zuidoostelijk van het plangebied
48214	vervolgonderzoek: proefsleuvenonderzoek	440 m westelijk van het plangebied

Tabel 3. Overzicht van eerder archeologisch onderzoek in en rond het plangebied.

Rondom het plangebied zijn zes archeologische onderzoeken uitgevoerd. Ongeveer 350 m ten oosten van het plangebied is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (Schryvers & Baetsen, 2005: ARCHIS-meldingnummer 7500) waarbij resten uit de Late IJzertijd en Late Middeleeuwen werden aangetroffen. Een deel van het terrein is door de ACVU opgegraven, waarbij 71 crematiegraven uit de Late IJzertijd en vier kuilen uit de Vroege IJzertijd zijn aangetroffen (Hiddink, 2008: meldingnummer 12335).

Ten zuidwesten van het plangebied is een bureauonderzoek uitgevoerd (Van Dijk, 2001: ARCHIS-meldingnummer 3446). Ook zijn er enkele boringen in het plangebied gezet, waaruit bleek dat het grootste deel voor de winning van leem is afgegraven. Voor het deel dat niet afgegraven is, werd een karterend booronderzoek aanbevolen.

Verder is 120 m ten zuidoosten van het plangebied een bureauonderzoek en een archeologische begeleiding van de bouwwerkzaamheden uitgevoerd. De begeleiding is niet in ARCHIS aangemeld, maar wel een vervolg op het bureauonderzoek van (Van Dijk, 2001: ARCHIS-meldingsnummer 3447). Zoals verwacht op basis van het bureauonderzoek werden tijdens de archeologische begeleiding funderingsresten aangetroffen die op basis van het baksteen-formaat in de Nieuwe tijd A gedateerd worden (Geraeds, 2003).

Verder naar het zuidoosten is een bureau- en booronderzoek uitgevoerd (Liefvering, 2007: ARCHIS-meldingnummer 21745). Uit het veldonderzoek bleek dat de bodem diep verstoord is, waardoor er geen archeologische resten meer verwacht worden.

Ongeveer 440 m ten westen van het plangebied, langs de Schoolstraat, is in 2011 een bureauonderzoek en verkennend booronderzoek uitgevoerd (De Jonge & Beckers, 2011: ARCHIS-meldingsnummer 48214). In een groot deel van het plangebied bleek de bodem verstoord. In één boring werd echter een intact bodemprofiel aangetroffen. Ter plekke van de boring met het intacte profiel werd een vervolgonderzoek door middel van proefsleuven aanbevolen.

2.4 Historische situatie

Het plangebied ligt aan de rand van de historische kern van Panningen (AMK-code 16708). Panningen wordt voor het eerst vermeld in 1486 (Renes, 1999). In 1643 werd te Panningen een kapel gebouwd, die meteen ten zuidoosten van het plangebied lag (figuur 2: perceel 1445). Op het minuutplan van circa 1811-1832 staat de omgeving van het plangebied voornamelijk aangegeven als akkerland. Langs de huidige Schoolstraat lagen enkele huizen. Binnen het plangebied stond een jeneverstokerij (figuur 2: perceel 1282). Rondom het erf lagen twee weilandjes (percelen 1279 en 1285), een boomgaard (perceel 1280) en moestuinen (percelen 1281 en 1284). Rond 1825 was jeneverstokerij in eigendom van Jacques van Oijen. Deze Jacques was getrouwd met Sibilla Hendrix (zus van de burgemeester en later notaris André Michel Hendrix). Sibilla was een dochter van Joseph Hendrix en Mechtildis van Knippenberg en geboren in 1772. Het huis met stokerij was toen in bezit van Reinier van Knippenberg (broer van Sibilla). Reinier was de zoon van Andries van Knippenberg. Deze Andries kwam in 1751 in het nieuws toen er een roofoverval plaatsvond op genoemde woning met stokerij. De ouders werden gegrepen, daarna onthoofd en op een rad tentoongesteld op de Staakberg in Helden (informatie afkomstig van de heren H. Bouten, H. Reinders en P. Vullings). Verder is er van de jeneverstokerij weinig bekend.

De percelen 1278, 1285 en 1290 waren in gebruik als akker (<http://watwaswaar.nl>). De historische bebouwing van Panningen concentreerde zich met name langs de huidige Schoolstraat en Markt. Deze straten zijn in ieder geval ouder dan begin 19e eeuw (Renes, 1999). De wegen vormden de belangrijkste route van Kessel via Helden en Panningen naar Meijel. De situatie binnen het plangebied, met bebouwing langs de Schoolstraat, tuinen daarachter en akkers aansluitend bleef tot aan de jaren 60 van de 20e eeuw ongewijzigd. In de jaren 60 van de 20e eeuw werd Panningen onder andere aan de noordzijde uitgebreid, waardoor het plangebied vrijwel volledig bebouwd werd. Ook werden de Wilhelminastraat en Parklaan aangelegd (<http://watwaswaar.nl>). In deze periode werd het gemeentehuis van de toenmalige gemeente Helden in het plangebied gebouwd. Eind jaren 90 van de 20e eeuw is de bebouwing uit de jaren 60 van de 20e eeuw afgebroken en werd op de locatie van het oude gemeentehuis het nieuwe gemeentehuis gebouwd.

2.5 Huidige situatie

Het gemeentehuis is binnen het plangebied gevestigd. Een deel is in gebruik als parkeerterrein en plantsoen, grote delen zijn verhard. Het plangebied is vrijwel vlak en heeft een hoogteligging van net iets boven 34 m +NAP. De hoogteverschillen in de directe omgeving zijn gering. Alleen naar het oosten toe daalt het reliëf geleidelijk. In het plangebied staan gebouwen, liggen kabels en leidingen en zijn verhardingen aangelegd.

2.6 Toekomstige situatie

Het gebied zal in de toekomst opnieuw ontwikkeld worden. Exacte plannen zijn op dit moment nog niet bekend. Eventuele nieuwbouw en bodemingrepen zullen met name op het Wilhelminaplein ten zuiden van het huidige gemeentehuis plaatsvinden, omdat hier nog enige plek is (informatie Luc van Doesum, gemeente Peel en Maas).

2.7 Gespecificeerde archeologische verwachting

Het plangebied ligt in een zone met een lage grondwaterspiegel. Natte gebieden zoals de Kwistbeek liggen op grotere afstand van het plangebied (meer dan 1 km). Jagers en verzamelaars (Paleolithicum en Mesolithicum) vestigden zich bij voorkeur op hooggelegen plekken nabij natte laagten zoals beekdalen en grote vennen (zogenaamde gradiëntzones). Omdat natte gebieden in de directe omgeving van het plangebied ontbreken, is geen sprake van een gradiëntsituatie. Voor vindplaatsen uit het Paleolithicum en Mesolithicum geldt daarom een lage archeologische verwachting.

In de loop van het Neolithicum deed de landbouw in Nederland zijn intrede. De bestaanswijze van de mens veranderde daardoor ingrijpend, waardoor men andere eisen aan zijn omgeving ging stellen. Vanaf het Neolithicum waren niet zozeer de gradiëntzones van belang, maar speelden vruchtbaarheid, waterhuishouding en bewerkbaarheid van de bodem een grote rol in de locatiekeuze. Het plangebied ligt hoogstwaarschijnlijk in een gebied met lemig fijn zand met grondwatertrap VI of VII. Dit zijn relatief vruchtbare gronden met een lage grondwaterstand, waardoor ze ook voor vroege landbouwers makkelijk te bewerken waren. Daarom geldt voor het plangebied een

hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen van landbouwers (Neolithicum t/m Nieuwe tijd). Het zuidelijke deel van het plangebied ligt binnen de historische kern van Panningen. Dit deel grenst aan de Markt en Schoolstraat, die in ieder geval vanaf het begin van de Nieuwe tijd een belangrijke doorgaande route vormde waarlangs lintbebouwing stond. De archeologische verwachting voor resten van historische bebouwing langs de Markt en Schoolstraat is daarom zeer hoog.

Het plangebied is grotendeels verhard en bebouwd. Daarnaast liggen er kabels en leidingen in het plangebied. Pal op de hoek van de Wilhelminalaan lag het oude gemeentehuis dat in de jaren 90 van de 20e eeuw werd afgebroken. Van het oude gemeentehuis zijn geen bouwtekeningen in het archief aangetroffen, zodat onbekend blijft of dit onderkelderd was of niet. De subrecente bodemingrepen kunnen tot een aanzienlijke verstoring van het bodemprofiel geleid hebben. Anderzijds wordt in het plangebied een dik akkerdek verwacht, dat als buffer tegen ondiepe, recente bodemingrepen gefungeerd kan hebben. Eventuele archeologische resten worden aan de basis van het akkerdek verwacht. Jongere resten (bijvoorbeeld uit de Nieuwe tijd B en jonger) kunnen eventueel ook al in het akkerdek aan de basis van de bouwvoor aanwezig zijn.

3 Veldonderzoek

3.1 Methoden

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) bestond uit een verkennend booronderzoek. De gevolgde onderzoeksmethode voor het veldwerk is bepaald op basis van de resultaten van het bureauonderzoek (gespecificeerde archeologische verwachting) en het protocol inventariserend veldonderzoek uit de KNA versie 3.2. Het verkennend veldonderzoek had tot doel het verkrijgen van inzicht in de bodemgesteldheid en mate van bodemverstoring in het plangebied. Daarmee wordt de gespecificeerde archeologische verwachting getoetst en kunnen uitspraken worden gedaan over de gaafheid van eventuele archeologische vindplaatsen. Daartoe zijn zes boringen zo verspreid mogelijk over het plangebied gezet, rekening houdende met bebouwing, kabels en leidingen (figuur 3).

Er is geboord tot maximaal 2,2 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boringen zijn lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven en met GPS ingemeten (x/y-coördinaten). Van alle boringen is de hoogte bepaald met behulp van Robotic GPS (afwijking ongeveer 1,5 cm). De uitgebreide boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel) zijn opgenomen in bijlage 1.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

Het bovenste pakket bestaat in alle boringen uit een donkergrijsbruine, humeuze laag met een dikte van 0,5 tot 1 m, die meestal gele vlekken van de C-horizont (ongestoorde moedermateriaal) en puin bevat. In de boringen 3, 4 en 5 zijn onder de humeuze toplaag nog meerdere, sterk gevlekte lagen aangetroffen. Soms bevatten deze lagen wat puin of hout. De ongestoorde bodem (C-horizont) is in de boringen 3, 4 en 5 pas tussen 1,8 en 1,95 m -Mv aangetroffen (figuur 3). De gevlekte pakketten in deze drie boringen duiden op diepe verstoringen die vermoedelijk het gevolg zijn van bouw- en sloopwerkzaamheden die vanaf het midden van de 20e eeuw in het plangebied plaats hebben gevonden, onder andere de bouw en sloop van het oude gemeentehuis. Het puin dat in de boringen 3, 4 en 5 voorkomt, bestaat namelijk onder andere uit (recent) beton. In de boringen 1 en 6 is een min of meer egaal humeus pakket aangetroffen dat direct op de C-horizont ligt (figuur 3). Dit pakket is echter veel minder diep aangetroffen dan in de boringen 3, 4 en 5 het geval was (zie bijlage 1). In boring 6 is waargenomen dat de C-horizont niet aantoonbaar geroerd is. In boring 1 is waargenomen dat de bovenste 10 cm van de C-horizont wel geroerd is. In boring 2 is een geroerde bovengrond waargenomen waaronder nog een restant van een akkerdek is aangetroffen. Het akkerdek ligt meteen op de C-horizont.

Synthese

Aan de oostzijde van het gemeentehuis is de bodem als gevolg van recente sloop- en bouwwerkzaamheden tot grote diepte verstoord (boringen 3, 4 en 5). Uit het voorkomen van recent beton

tot op grote diepte kan geconcludeerd worden dat hier geen archeologische resten meer aanwezig zullen zijn. Resten van historische bebouwing, zoals op het minuutplan (figuur 2) te zien zijn, zullen tijdens de bouw en sloop vrijwel zeker verstoord zijn. Ook ten westen van het gemeentehuis (boring 1) is het bodemprofiel verstoord. Meteen ten oosten van deze boring liggen bovendien nog twee rioleringen. Ten zuiden van het gemeentehuis is de bodem nog plaatselijk intact (boring 2). Ook onder de parkeerplaats ten noorden van het plangebied (boring 6) lijkt de bodem relatief intact. Ter hoogte van deze boringen kan de hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Neolithicum t/m Nieuwe tijd gehandhaafd blijven. Eventuele resten zullen zich onder het akkerdek of verstoorde pakketten bevinden. Ter hoogte van de boringen 2 en 6 zullen eventuele grondsporen relatief goed bewaard gebleven zijn.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

In deze paragraaf worden de conclusies gegeven in de vorm van de antwoorden op de specifieke onderzoeksvragen (zie § 1.3).

1. *Hoe ziet de geo(morfo)logische en/of bodemkundige opbouw van het plangebied eruit?*

In het plangebied ligt dekzand aan het oppervlak. In de loop van de Middeleeuwen en Nieuwe tijd is hierin als gevolg van langdurige pluggenbemesting een dik akkerdek ontstaan. Het akkerdek is als gevolg van bouw- en sloopwerkzaamheden in de 20e eeuw verstoord. Met name ten oosten van het gemeentehuis is de bodem diep verstoord.

2. *Welke gegevens met betrekking tot archeologische waarden in het plangebied zijn reeds bekend?*

De zuidelijke helft van het plangebied maakt deel uit van een terrein met een hoge archeologische waarde. Het betreft de historische kern van Panningen waar bewoningsresten vanaf de Late Middeleeuwen voor kunnen komen. In het plangebied staat op het minuutplan uit de periode 1811-1832 een jeneverstokerij afgebeeld. Uit het minuutplan kan worden opgemaakt dat het plangebied rond 1800 aan het eind van de lintbebouwing van Panningen lag. In de omgeving liggen vindplaatsen uit de IJzertijd, Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd.

3. *Wat was het historisch landgebruik van het plangebied en wat is het landgebruik nu en wat is de invloed daarvan op de (verwachte) archeologie en (bodem)gaafheid?*

Tot na de Tweede Wereldoorlog was het plangebied grotendeels in gebruik als akker, tuin en weiland. Langs de Schoolstraat lag bebouwing. Pas vanaf de jaren 60 van de 20e eeuw, toen de Wilhelminastraat is aangelegd, heeft er ook meer noordelijk in het plangebied bebouwing plaatsgevonden. Eind jaren 90 van de 20e eeuw is deze bebouwing gesloopt en werd het huidige gemeentehuis gebouwd. De sloop- en bouwwerkzaamheden hebben tot een aanzienlijke verstoring van het bodemprofiel geleid.

4. *Wat is de gespecificeerde verwachting (alsmede de verwachte conservering en gaafheid) ten aanzien van nog onbekende archeologische waarden in het gebied?*

Er geldt een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen (archeologische resten) uit de periode Neolithicum tot en met Nieuwe tijd. Eventuele resten zullen zich onder het akkerdek of verstoorde pakketten bevinden. Zowel ten zuiden als ten noorden van het gemeentehuis kunnen eventuele grondsporen bewaard gebleven zijn.

5. *Is de bodemopbouw in (delen van) het plangebied zodanig intact dat eventueel archeologisch vervolgonderzoek zinvol is?*

De bodem aan de west- en oostzijde van het gemeentehuis is dermate verstoord dat eventuele vindplaatsen niet meer intact zullen zijn. Alleen ten zuiden en ten noorden van het gemeentehuis is de bodem relatief intact.

4.2 Aanbevelingen

Geadviseerd wordt het hele gebied ten zuiden van het parkeerterrein vrij te geven voor verdere ontwikkelingen. In dit deel is slechts in één boring een intact bodemprofiel aangetroffen. Bij nader archeologisch onderzoek zouden hooguit flarden van bewoningssporen aangetroffen worden, hetgeen weinig nieuwe archeologische informatie oplevert.

Het parkeerterrein sluit aan bij het noordelijk gelegen plangebied Parklaan met een intact bodemprofiel (Ruijters, 2012). Geadviseerd wordt hier geen bodemingrepen te plannen die dieper dan 70 cm onder huidig maaiveld reiken. Zo wordt het archeologisch interessante niveau (basis ophoging/akkerdek) niet geraakt. Hierbij is een buffer van 20 cm aangehouden, zodat eventuele archeologische resten in de bodem bewaard kunnen blijven. Voorts dient in het bestemmingsplan een dubbelbestemming 'waarde-archeologie' te worden opgenomen teneinde de eventuele aanwezige archeologische resten ook planologisch duurzaam te beschermen.

Indien op het parkeerterrein bodemingrepen plaatsvinden die dieper dan 70 cm onder huidig maaiveld reiken, wordt aanbevolen zo vroeg mogelijk in de planvorming een nader archeologisch onderzoek uit te laten voeren (bijvoorbeeld reeds bij wijziging bestemming gronden). Dit onderzoek dient meer inzicht te geven in de aanwezigheid, aard, omvang, datering, diepteligging, gaafheid, conservering en waarde van eventuele archeologische resten. Dit onderzoek kan bestaan uit een proefsleuvenonderzoek. Een proefsleuvenonderzoek dient uitgevoerd te worden conform een vooraf opgesteld Programma van Eisen (PvE). Het PvE dient te zijn goedgekeurd door de bevoegde overheid.

Literatuur

- Deeben, J.H.C. (red.)**, 2008. De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW), derde generatie. *Rapportage Archeologische Monumentenzorg* 155. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort (info: www.cultureelerfgoed.nl).
- Dijk, X.C.C. van**, 2001. Plangebieden Ringovenpark en 'De Pit', gemeente Helden; een archeologisch bureauonderzoek. *RAAP-Briefverslag* 2001-2015/RT. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Geraeds, J.J.G.**, 2003. Plangebied 'De Pit' te Panningen, gemeente Helden; een archeologische begeleiding. *RAAP-notitie* 282. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Hiddink, H.A.**, 2008. Bewoningssporen uit de Vroege IJzertijd en een grafveld uit de Late IJzertijd te Panningen-Stokx, gemeente Helden. *Zuidnederlandse Archeologische Rapporten* 32. ACVU, Amsterdam.
- Jonge, N. & I.S.J. Beckers**, 2011. Schoolstraat 57 te Panningen. Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. *ADC-Rapport* 2877. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.
- Lieffering, N. van**, 2007. Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek, deel karterend, Beekstraat te Panningen. *Synthesgra Archeologie Rapport* P0501873. Synthesgra, Weert.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Renes, J.**, 1999. *Landschappen van Peel en Maas. Een toegepast historisch geografisch onderzoek in streekplangebied Noord- en Midden-Limburg*. Eisma/Maaslandse Monografiën, Leeuwarden/Maastricht.
- Roode, S. van & S. van de Laar**, 2011. *Beleidsplan Archeologie gemeente Peel en Maas*.
- Ruijters, M.H.P.M.**, 2013. Plangebied Parklaan, gemeente Peel en Maas; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 4496. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Schryvers, A. & S. Baeten**, 2005. Plangebied Beekstraat-Irenestraat, gemeente Helden; archeologisch vooronderzoek: proefsleuven. *RAAP-rapport* 1116. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Staring Centrum/RGD**, 1992. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad 58 Roermond*. Staring Centrum/RGD, Wageningen/Haarlem.
- Stiboka**, 1972. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad 58 West Roermond*. Stiboka, Wageningen.
- Suer, C. & K.M. van Dijk**, 2012. *Gemeente Peel en Maas, Archeologische overzichts- en verwachtingskaart voormalige gemeenten Helden, Kessel, Maasbree en Meijel*. Buro de Brug/The Missing Link, Woerden.
- The Missing Link**, 2011. *Beleidskaart archeologie gemeente Peel en Maas versie 16 d.d. 5 juli 2012*. The Missing Link, Woerden.
- Verhagen, J.W.H.P.**, 2008. Gemeente Helden. Archeologische waarden- en verwachtingskaart. *Zuidnederlandse Archeologische Notities* 147. ACVU, Amsterdam.

Weerts, H., J. Schokker, K. Rijdsijk & C. Laban, 2006. *Geologische overzichtskaart van Nederland*. TNO Bouw en Ondergrond, Utrecht.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. Ligging plangebied (rode lijn); inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Plangebied (rode lijn) op het minuutplan (bron: <http://watwaswaar.nl>).

Figuur 3. Resultaten verkennend booronderzoek.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Tabel 2. Overzicht van de bekende archeologische vindplaatsen in en rond het plangebied.

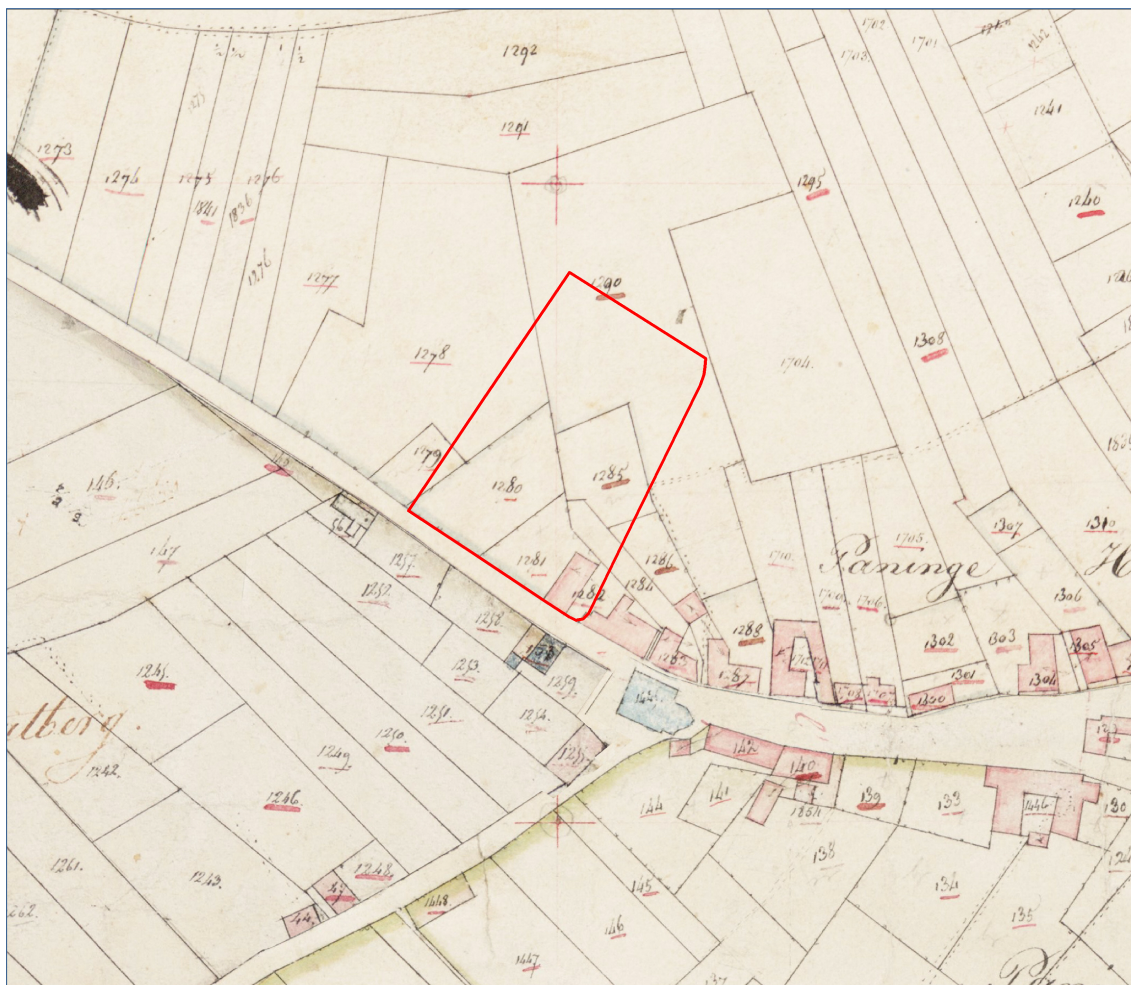
Tabel 3. Overzicht van eerder archeologisch onderzoek in en rond het plangebied.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen.

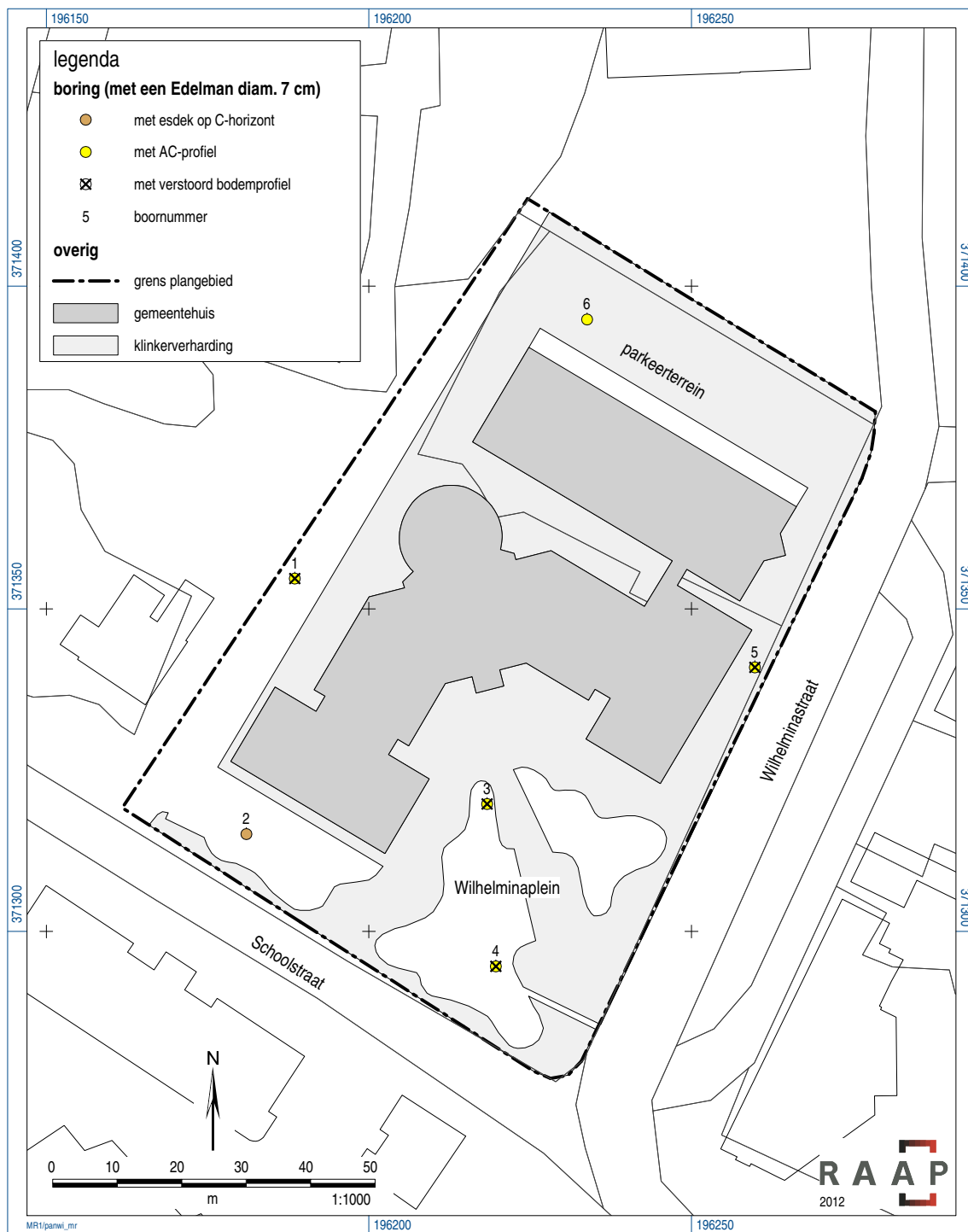
Bijlage 2. IKAW met AMK, waarnemingen en vondstmeldingen.

Figuur 1. Ligging plangebied (rode lijn); inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Plangebied (rode lijn) op het minuutplan. Bron: <http://watwaswaar.nl>.

Figuur 3. Resultaten verkennend booronderzoek.

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen

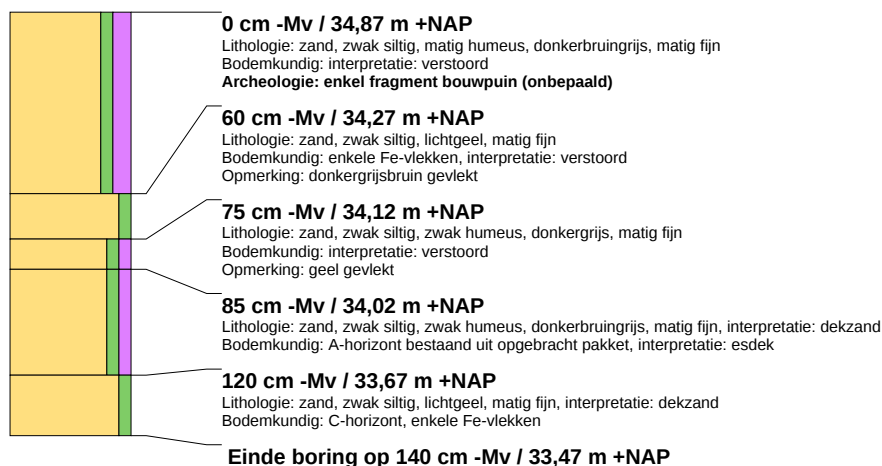
boring: PANWI-1

beschrijver: MRU, datum: 10-7-2012, X: 196.188,51, Y: 371.354,69, precisie locatie: 1 cm, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 58B, hoogte: 34,10, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Limburg, gemeente: Peel en Maas, plaatsnaam: Panningen, opdrachtgever: Gemeente Peel en Maas, uitvoerder: RAAP Zuid

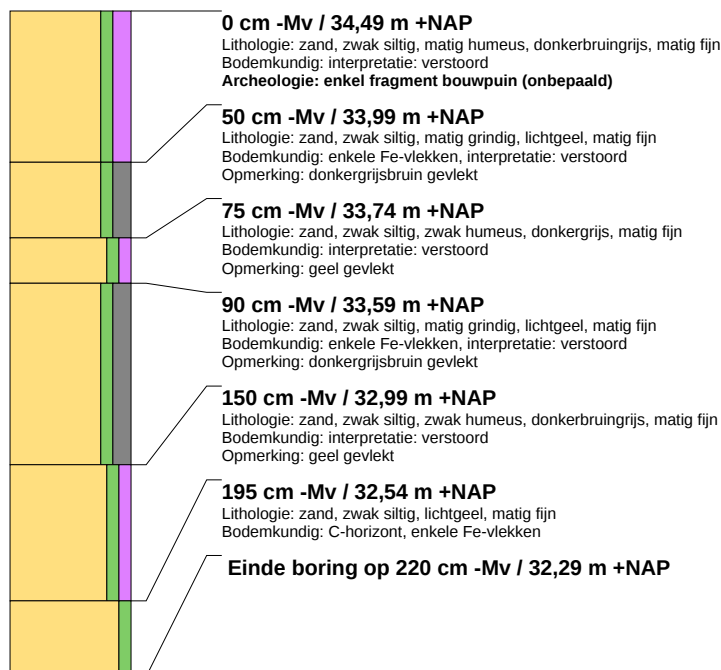
boring: PANWI-2

beschrijver: MRU, datum: 10-7-2012, X: 196.181,00, Y: 371.315,11, precisie locatie: 1 cm, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 58B, hoogte: 34,87, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Limburg, gemeente: Peel en Maas, plaatsnaam: Panningen, opdrachtgever: Gemeente Peel en Maas, uitvoerder: RAAP Zuid

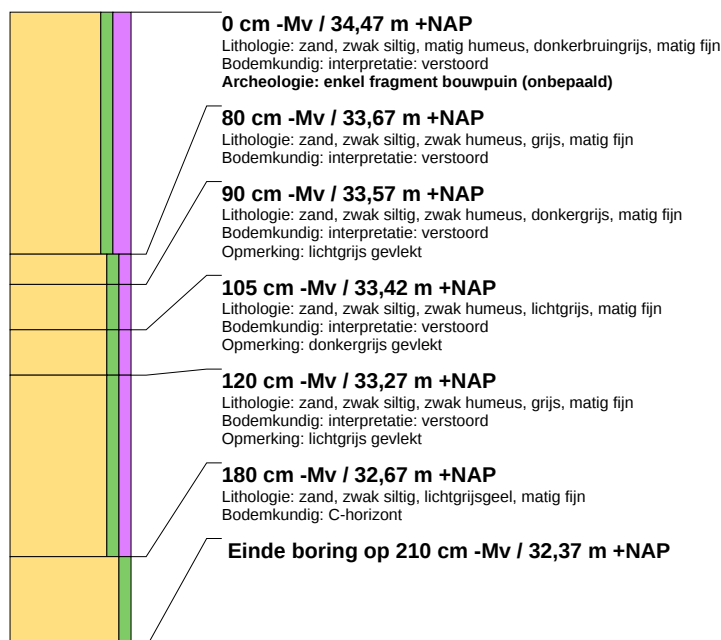
boring: PANWI-3

beschrijver: MRU, datum: 10-7-2012, X: 196.218,31, Y: 371.319,73, precisie locatie: 1 cm, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 58B, hoogte: 34,49, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Limburg, gemeente: Peel en Maas, plaatsnaam: Panningen, opdrachtgever: Gemeente Peel en Maas, uitvoerder: RAAP Zuid

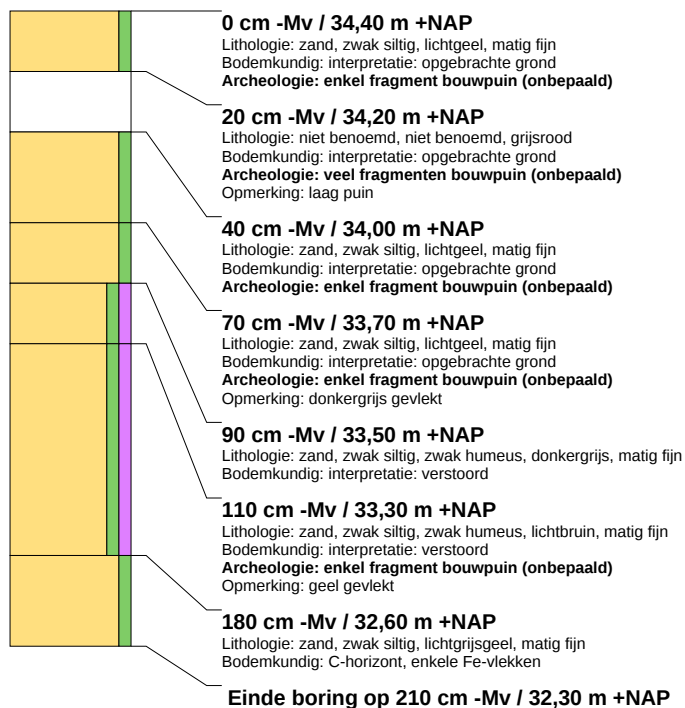
boring: PANWI-4

beschrijver: MRU, datum: 10-7-2012, X: 196.219,66, Y: 371.294,58, precisie locatie: 1 cm, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 58B, hoogte: 34,47, precisie hoogte: 1 cm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Limburg, gemeente: Peel en Maas, plaatsnaam: Panningen, opdrachtgever: Gemeente Peel en Maas, uitvoerder: RAAP Zuid

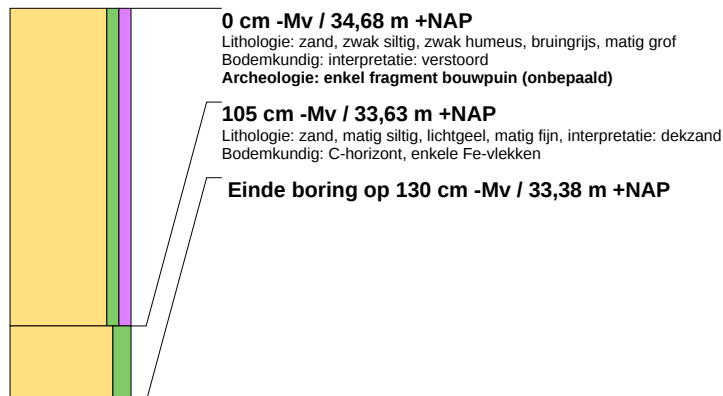
boring: PANWI-5

beschrijver: MRU, datum: 10-7-2012, X: 196.259,81, Y: 371.340,95, precisie locatie: 1 cm, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 58B, hoogte: 34,40, precisie hoogte: 1 cm, referentievak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Limburg, gemeente: Peel en Maas, plaatsnaam: Panningen, opdrachtgever: Gemeente Peel en Maas, uitvoerder: RAAP Zuid

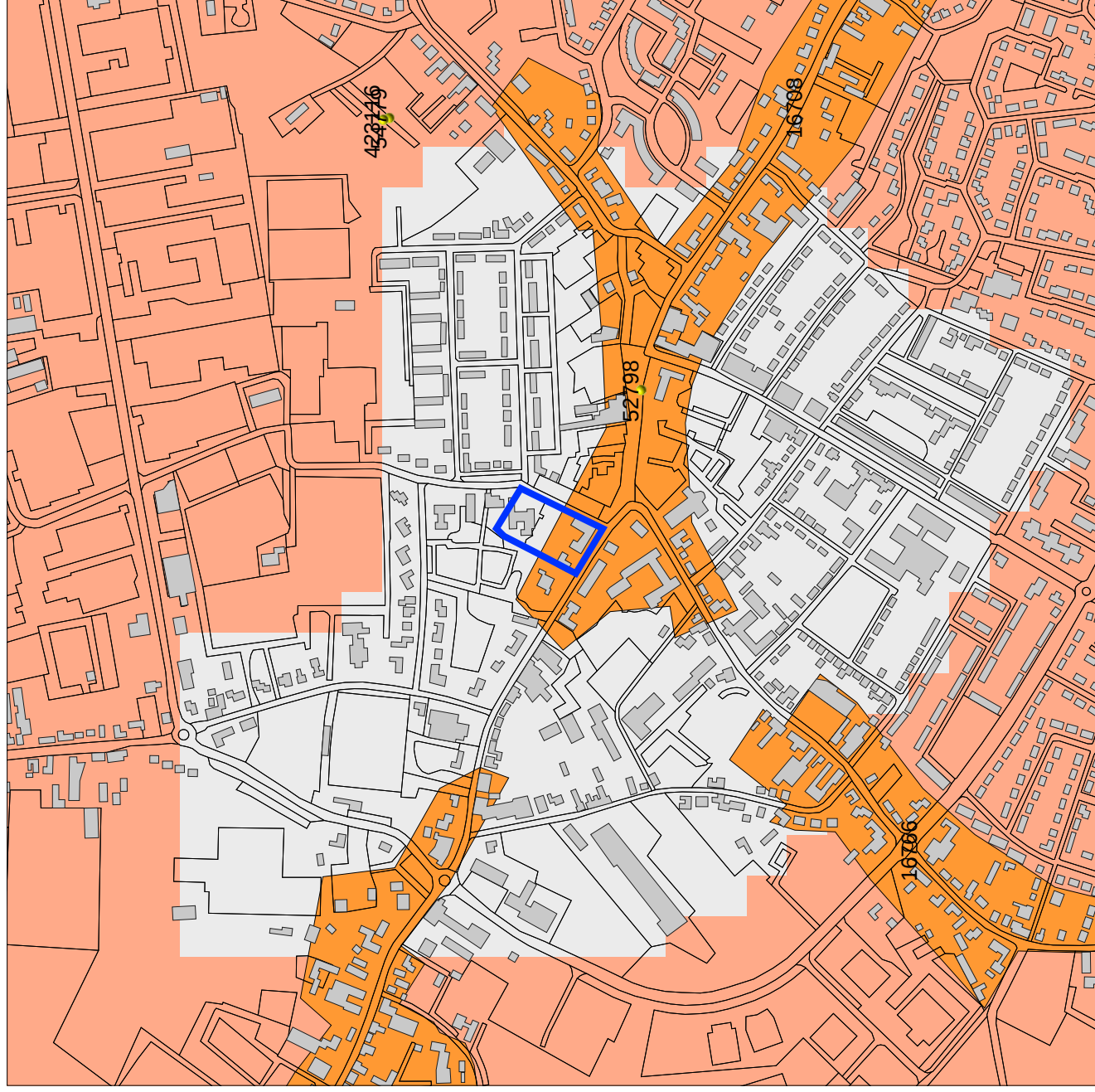
boring: PANWI-6

beschrijver: MRU, datum: 10-7-2012, X: 196.233,80, Y: 371.394,83, precisie locatie: 1 cm, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 58B, hoogte: 34,68, precisie hoogte: 1 cm, referentievak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Limburg, gemeente: Peel en Maas, plaatsnaam: Panningen, opdrachtgever: Gemeente Peel en Maas, uitvoerder: RAAP Zuid

Bijlage 2: IKAW met AMK, waarnemingen en vondstmeldingen

196887 / 372014

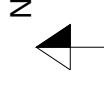
195540 / 370667

16-07-2012

Legenda

- plangebied
- VONDSTMELDINGEN
- WAARNEMINGEN
- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- MONUMENTEN**
 - archeologische waarde
 - hoge archeologische waarde
 - zeer hoge archeologische waarde
 - zeer hoge arch waarde, beschermd
- IKAW**
 - zeer lage trefkans
 - lage trefkans
 - middelste trefkans
 - hoge trefkans
 - lage trefkans (water)
 - middelste trefkans (water)
 - hoge trefkans (water)
 - water
 - niet gekarteerd

0 100 m

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap